

GRUNNLEGGENDE POLITISKE STRATEGIER – STRATEGI 6

FORNYELSE SOM OVERORDNET STRATEGI

*«The most important lesson of New Labour is this:
Every time we made progress, we did it by
challenging the conventional wisdom.»*

Ed Milliband

Fornyelse kan være et kraftig politisk våpen

Fornyelse er et velprøvd politisk virkemiddel, som har stor kraft når det treffer stemningen hos velgerne. Det er også mange som har mislyktes med en strategi som har bygget på et budskap om fornyelse. Som et frø som trenger riktig jordsmonn for å spire, fungerer denne strategien bare når det har grodd frem en stemning blant velgerne om at de ønsker endring - noe nytt, nye krefter.

Et av de mange eksemplene på at fornyelse ikke fungerer så lenge det ikke finnes noe ønske om fornyelse i befolkningen, så vi i det norske stortingsvalget i 2001. Da kastet velgerne Stoltenberg-regjeringen, fordi den lange rekken av reformer i offentlig sektor som regjeringen satte i gang virket forstyrrende og tok fokuset vekk fra politiske saker som skoler, eldreomsorg, arbeid og næringsliv. Jordsmonnet var ikke riktig i 2001. Reformene førte til at mange velgere opplevde regjeringen mer som direktører for AS Norge enn folkevalgte ledere med forståelse for folks hverdags-utfordringer. Arbeiderpartiet bommet på stemningen i folket i 2001 og opplevde sitt største valgnederlag siden 1924.

Ledere som treffer blink på folks virkelighetsoppfatning, som står oppreist for fornyelse når folket føler det er påkrevd, har et solid utgangspunkt. Fornyelse som politisk virkemiddel kan ta mange former. Det kan komme fra nye generasjoner som ønsker å sette sitt eget preg på politikken og nasjonen, slik som med John F. Kennedy i USA i 1960; det kan komme fra behovet for fornyelse av eget parti for å gjøre det spiselig for flere velgere, slik som med New Labour og Tony Blair i Storbritannia i 1997, og med Bondevik og Svarstad Hauglands KrF samme år. For dem alle var fornyelse et mektig politisk redskap i jakten på seier – en grunnleggende overordnet strategi.

Det er på tide med en ny generasjon lederskap!

Året er 1960. Verden er i en brytningstid. I NATO-landet Tyrkia gjør militæret statskupp, Frankrike tester sin første atombombe, Sovjetunionen skyter ned et amerikansk U2-spionfly, og i USA står demokraten John F. Kennedy (JFK) foran sitt livs politiske duell mot republikaneren Richard M. Nixon i presidentvalget i november. Det skal bli en historisk valgkamp, som ender med et av de tetteste valgresultatene i amerikansk historie.

Ved starten av kampanjen er Kennedy en forholdsvis ukjent politiker for mange amerikanske velgere. Han er ung, har ikke gått gradene i partiet og er faktisk uønsket av de mektigste spillerne i sitt eget parti. Underveis i nominasjonsprosessen forsøker tidligere president Truman å stikke kjepper i hjulene for Kennedy, når han i en TV-sendt tale viser til Kennedys unge alder og retorisk spør: «Senator Kennedy, er du helt sikker på at du er klar for rollen som president i januar 1961?» Professor i Historie Timothy Naftali beskriver Kennedy som «...dark horse-kandidaten. Han var outsideren. Han var ikke Washingtons valg.» Men han var folkets.

Selv om JFK til slutt vinner den beintøffe nominasjonskampen i det demokratiske partiet, er det en svekket presidentkandidat som går inn i kampen om presidentembetet – velgerne har merket seg at andre ledende demokrater mener Kennedy er for ung og mangler den nødvendige erfaringen til å lede landet. I det republikanske partiet har derimot JFKs motkandidat Richard Nixon vunnet nominasjonen

nesten uten motstand. Nixon har dessuten åtte års erfaring som visepresident å vise til, noe som gir ham et forsprang på Kennedy når valgkampen sparkes i gang.

Senator John F. Kennedy er kanskje både ung og fersk som senator, men han er også en attraktiv kandidat. Han har en vakker ung kone som sjarmerer det amerikanske folket. Og han er en genuin krigshelt. Historien om Kennedys krigsinnsats vitner om en sterk leder med et uselvisk mot. Under andre verdenskrig kommanderer Kennedy en patruljerende torpedobåt i Stillehavet. I en trefning med en japansk konvoi blir Kennedys båt delt i to av en japansk destroyer. De fleste overlever og klamrer seg til det flytende skroget i ni timer, før det begynner å synke. Kennedy beordrer mennene ut på svøm til en liten nærliggende øy. En av mennene, Pat «Pappy» McMahon, er stygt forbrent og hardt skadet, så Kennedy biter snoren fra flytevesten hans mellom tennene og trekker ham etter seg gjennom vannet. Svømmeturen tar fem utmattende timer. Til slutt kan Kennedy trekke Pappy trygt opp på stranden sammen med de andre.

Kennedy vil skaffe hjelp. På tross av at han ikke har sovet på 36 timer og at han må forsere sterke strømmer, bestemmer han seg for å svømme ut til en passasje som han vet ofte patruljeres av andre torpedobåter og forsøke å få kontakt med en av dem. Men tiden går og ingen båt kommer forbi. Fullstendig utmattet må Kennedy svømme tilbake til øya igjen, med uforrettet sak. De neste dagene går med til å forsøke å finne drikkevann nok til at mannskapet kan overleve. Først etter fire dager kommer de over noen lokalt innfødte, og får til slutt opprettet kontakt med omverden. Den syvende dagen etter sammenstøtet er de endelig på vei til et militærpsykehus. Det overlevende mannskapet lovpriser Kennedys heldedåd til militær-korrespondentene som møter dem, og hjemme i USA slås historien stort opp i avisene. JFK får marinenes høyeste utmerkelse for sitt bemerkelsesverdige heltemot.

I 1960 er det en ny kamp som skal kjempes - kampen om det Hvite Hus. Kennedy mener USA har mistet gløden, at amerikanerne ikke lenger står samlet rundt et nasjonalt kall. Han føler at den omfattende materielle veksten det siste tiåret har skapt et formålsløst og dovent samfunn, uten styrke og mot til å løse de store utfordringene USA står overfor. Mange er redde for at landet er i ferd med å gjenta tabben fra 1920-tallet da privat søken etter rikdom og lykke overkjørte alle felles nasjonale mål, og USA endte med børskrakk, massearbeidsløshet og stod svekket igjen på den internasjonale arenaen. Kennedy mener verden trenger et mer inspirert USA som ledestjerne for vestens demokratiske idealer. Den kalde krigen raser og Kennedy vil skape en ideologisk glød som samler alle demokratiske krefter mot Sovjetunionens revolusjonære tilhengere i Afrika, Asia, Mellom-Amerika og Sør-Amerika. USA står også overfor store sosiale og økonomiske problemer på hjemmebane. USA trenger fornyelse både hjemme og ute. Kennedy mener at han er mannen som kan levere denne fornyelsen.

I juli mottar JFK demokratenes nominasjon foran 80.000 mennesker i Los Angeles. I sin takketales maner han til fornyelse og forandring: «Familier som er tvunget fra gården sin, trenger ikke å fortelle oss om den sørgelige situasjonen de er i. Arbeidsløse gruvearbeidere og tekstilarbeidere vet at beslutningen ligger foran dem. Eldre som trenger helsestell, familier som mangler et hjem, foreldre til barn som ikke har et skikkelig skoletilbud: De vet alle at det er på tide med forandring. ... Vår bekymring er for fremtiden. For verden er i endring. Fortiden er over. De gamle måtene å gjøre ting på virker ikke lenger. Utenfor våre grenser flyttes maktbalansen. Nye og forferdelige våpen tas i bruk. En tredjedel av verden er fri, en tredjedel er offer for grusom undertrykkelse, og den siste tredjedelen er rammet av fattigdom og sult og sykdom. ... Den republikanske kandidaten [Nixon] er som vi vet en ung mann. Men partiet

hans tilhører fortiden ... Det er på tide med en ny generasjon lederskap! Over hele verden, spesielt i yngre nasjoner, kommer unge menn til makten; menn som ikke er bundet av fortidens tradisjoner; menn som ikke er blindet av gammel frykt, hat og rivalisering. Unge menn som kan kaste av seg gamle slagord og vrangforestillinger.»

Strategien åpenlys: Valget skal gjøres til en folkeavstemming mellom det gamle etablissementets Richard Nixons og de nye generasjonenes John F. Kennedy – en folkeavstemming mellom å klynge seg til en falmet fortid eller å omfavne fornyelse og optimisme.

Ønsket om å bli fanebæreren for fornyelsen av USA har rot i Kennedys syn på utfordringene landet står overfor, men også i strategiske vurderinger. Sentrale rådgivere rundt Kennedy frykter at han vil tape dersom valget blir en ren konkurranse om hvem som best kan forvalte status quo. Visepresident Nixon er høyt respektert og har mer erfaring enn Kennedy. Dersom JFK skal ha en sjanse, kan ikke valget bare handle om enkeltsaker og politiske program – det må handle om behovet for fornyelse, om hvem som kan lede USA inn i en ny æra.

Kennedy er ikke alene om å føle at nasjonen trenger en ny giv. Stadig flere etterlyser fornyelse og endring – politikere, kommentatorer, næringslivsledere, stadig flere amerikanere er redde for at USAs tid som verdens dominerende supermakt snart er over. Diskusjonen går rundt lunsjbordene på arbeidsplasser, i avisspaltene, på nyhetene. Den rådende stemningen i folket er på Kennedys side. Spørsmålet er bare hvor mye fornyelse USA er klare for når de skal velger sin neste president.

Visepresident Nixon er en formidabel motstander. Republikanerne bygger Nixons kampanje på en plattform som fremhever nasjonal sikkerhet, og ønsker at valget skal dreie seg om hvem som har mest erfaring og tyngde til å lede USA gjennom den kalde krigen og konflikten med Sovjetunionen. Velgerne har tillit til visepresidenten. Bare ett år tidligere besøkte han Moskva, der han i en opphetet debatt sparret ansikt til ansikt mot Sovjets leder Nikita Khrusjtsjov, mens kameraene rullet. I sin nominasjonstale hører Nixon mer ut som en president, enn som en kandidat. Han setter raskt tonen: «Når Mr. Khrusjtsjov sier at våre barnebarn kommer til å leve under kommunismen, la oss svare at hans barnebarn kommer til å leve i frihet!» Sommeren 1960 ligger Nixon på hele 50 prosent mot Kennedys knappe 44 prosent på Gallups måling. Like bekymringsfullt for Kennedy-kampanjen er det at målinger viser at hver tredje Nixon-velger oppgir at de føler seg svært forpliktet til å stemme på Nixon, mens bare hver femte Kennedy-velger oppgir tilsvarende lojalitet. Det ser ikke lyst ut for JFK.

Nixon-kampanjen orkestrerer en rekke angrep på Kennedy. Han angripes for sin unge alder, for manglende erfaring og for at han er katolikk. Anti-katolisismen og bildet av Kennedys uerfarenhet bekymrer demokratene og fryder republikanerne. Nixon-kampanjen hevder at Kennedy er for utrent for jobben som president. De påpeker at Kennedy har aldri hatt et eneste utøvende embete, ikke har noen erfaring med strategisk militær planlegging, og at JFK vil bli en lettvekt i møte med Sovjetunionen. Med sine 43 år vil Kennedy bli den yngste amerikanske presidenten i historien og han mangler Nixons erfaring, poengteres det. Kennedy-kampanjens strategi er å snu dette til Kennedys fordel. Gjennom å løfte frem den unge JFK som fanebæreren for en nødvendig fornyelse, snur de skepsisen tilbake mot Nixon: Kan det samme gamle etablissementet, de samme gamle republikanerne, virkelig møte de nye utfordringene, stå imot Sovjetunionen og bygge fremtidens verden?

Om Kennedy skulle bli valgt vil han bli den første katolske presidenten i amerikansk historie. Den katolske kirken ser på paven som Guds sendebud på jorden, og mange velgere frykter derfor at

Kennedy vil la Vatikanet påvirke politikken dersom han blir valgt. Republikanerne fyrer opp under det anti-katolske hatet. På et stort masse møte erklærer den kjente presten og Nixon-vennen Norman Vincent Peale: «Vi står overfor valget av en katolikk. Selve kulturen vår står på spill!» Peale advarer mot at Kennedy vil la Vatikanet bestemme USAs utenrikspolitikk og at til og med ytringsfriheten kan bli avskaffet om Kennedy skulle bli valgt. (Donald Trump, som var en del av Peales menighet da han vokste opp, har senere sagt at Peale har hatt stor påvirkning på hans verdenssyn.) Det «katolske spørsmålet» er en alvorlig utfordring for JFK og kan koste ham flere millioner velgere. USA er i 1960 et overveldende protestantisk land, og selv JFKs egen far tviler på om den katolske sønnen kan vinne. I flere byer organiseres det demonstrasjoner mot Kennedy under slagord som «Ingen pave i det Hvite Hus!»

For å møte kritikken slår Kennedy fast at han mener skillet mellom kirke og stat skal være absolutt og uangripelig, Kennedy stiller opp foran en forsamling med protestantiske prester i Houston for å forsvare seg. Flere av rådgiverne hans mener dette er et risikabelt trekk. Det store flertallet av de protestantiske prestene støtter Nixon og man kan forvente at de vil være svært kritiske til Kennedy. Dessuten skal seansen sendes på TV. Men Kennedy selv avfeier rådgiverne sine, reiser til Houston og går på scenen foran de 400 kritiske prestene og millioner av TV-seere. Han svarer rolig og fattet på en rekke fordomsfulle spørsmål fra den fiendtlige forsamlingen. Han gjentar at han står klippefast på skillet mellom kirke og stat. Han fremholder at USA står overfor utfordringer som overgår religiøse skiller: «Jeg er ikke den katolske kandidaten til presidentembetet, jeg er det demokratiske partiets kandidat. Jeg snakker ikke på vegne av kirken jeg tilhører, og kirken jeg tilhører snakker ikke på vegne av meg. ... Jeg tror på en nasjon der religiøs intoleranse en dag vil ta slutt, der alle mennesker og alle kirker vil bli behandlet som likeverdige. Der alle mennesker har rett til å være medlem av den kirken de selv ønsker,» sier Kennedy. Han håndterer salen med en slik prinsippfasthet og verdighet at forsamlingen reiser seg og applauderer i flere minutter når seansen er over. Mange av de protestantiske prestene kommer til og med frem til scenen for å håndhilse på Kennedy og ønske ham lykke til. Kan valget allikevel bli historisk og gi USA sin første katolske president?

Den sittende presidenten Dwight D. Eisenhower anbefaler Nixon å unngå TV-debatter mot JFK. Nixon er langt bedre kjent enn Kennedy og har åtte år som visepresident å skilte med. TV-debatter mellom kandidatene vil bare gi Kennedy mer oppmerksomhet og gravitas, tror Eisenhower. Men Nixon er overbevist om at han mestrer TV-mediet godt. Åtte år tidligere stilte Nixon på TV for å forsvare seg etter anklager om misbruk av offentlige midler til privat forbruk. I den TV-sendte talen så han rett inn i kamera og snakket direkte til det amerikanske folket. Nixon gikk gjennom fakta i saken, og fortalte hva han og kona Pat eide, før han avsluttet:

«Vel, det var vel det hele. Det er alt vi har av eiendeler og gjeld. Det er ikke mye, men Pat og jeg har i alle fall tilfredsstillende av å vite at hvert øre er tjent på ærlig vis. ... En ting til som jeg antagelig burde fortelle dere, for om jeg ikke gjør det vil jeg nok få kritikk for det også. Vi fikk noe, en gave, etter valget. En mann nede i Texas hørte Pat nevne på radioen at de to ungene våre hadde så lyst på en hund. Og tro det eller ei, dagen før vi reiste på valgturne fikk vi beskjed fra togstasjonen i Baltimore om at de hadde fått inn en pakke til oss. Vi dro ned og hentet den. Vet du hva det var? Det var en liten cocker spaniel. Den vesle karen hadde reist hele veien fra Texas i en kasse. Han var svart med hvite prikker. Minstejenta vår, Tricia på 6, kalte ham bare Checkers. Og ungene våre elsker den hunden. Så la meg være så tydelig som jeg kan: Uansett om vi blir kritisert for det, kommer vi til å beholde den hunden!» Etter sendingen var støtten til Nixon overveldende. Med den sterke TV-opptredenen fra 1952 i

bagasjen er Nixon overbevist om at han kan gjenta prestasjonen i 1960. Han sier ja til å stille i fire TV-sendte debatter mot JFK.

For Kennedy er beslutningen om å møte Nixon ansikt til ansikt langt selvdsagt enklere. Kritikken av at han er for ung og uerfaren, gjør at han har lite å tape. Så lenge Nixon ikke knuser JFK er selv uavgjort en seier for demokratene, fordi det vil vise at Kennedy ikke er den lettvekteren som republikanerne vil ha det til.

Det er stor spenning knyttet til den første debatten og amerikanerne flokker til TV-skjermene for å oppleve duellen. Det er den første TV-sendte president-debatten i amerikanske historie. Kennedy kommer godt ut allerede fra starten. Hans henvender seg direkte til kamera og det amerikanske folket i både sine åpnings- og avslutningsreplikker, mens Nixon bruker tiden på å snakke om forskjellene mellom seg og Kennedy. Mens Kennedy er godt sminket og fremstår med en ungdommelig glød og energi, svetter Nixons seg gjennom debatten. Kameralysene og mangel på sminke gjør at Nixon ser blek og ubarbert ut, nesten syk. Når borgermesteren i Chicago, Richard J. Daley, ser Nixon på skjermen utbryter han: «De har balsamert han allerede!» Bildene som møter millioner av velgere i USAs første TV-sendte presidentdebatt forteller mer enn tusen ord: Kennedy symboliserer fornyelse, Nixon symboliserer fortiden. Det er en seier for Kennedy. Etter debatten fastslår Nixons visepresident-kandidat Henry Cabot Lodge: «Den horungen har nettopp kostet oss valget.»

Demokratene fortsetter å banke inn budskapet om at valget står mellom gamle løsninger eller fornyelse. Når Kennedy-kampanjen får spørsmål om ikke det etterlatte inntrykket fra TV-debatten skyldtes at Nixon ikke var sminket godt nok, svarer de: «Uansett hvor mange sminke-eksperter de får inn i TV-studio, så er det fremdeles den samme gamle Nixon og det samme gamle republikanske partiet.» Demokratene får også uventet hjelp fra den republikanske presidenten, Eisenhower. Han misliker at flere i Nixons kampanje har antydnet at han bare har vært en gallionsfigur og at det i realiteten har vært visepresident Nixon som har styrt mye av politikken fra det Hvite Hus. Eisenhower deler sin private oppfatning med sine nærmeste rådgivere: «Fy flate, [Nixon] ser ut som en taper!» Når en journalist spør Eisenhower om han kan komme på et eneste viktig initiativ fra visepresident Nixon, svarer presidenten syrlig: «Hvis du gir meg en uke kan det være at jeg kommer på noe.»

Begge kampanjene beskylder hverandre for å bruke skitne triks. Tyver bryter seg inn i kontorene til Kennedys lege, sannsynligvis for å lete etter bevis på at Kennedy lider av den alvorlige addisons sykdom. (Kennedy led faktisk av sykdommen og hold det skjult for velgerne.) Innbruddet skjer «tilfeldigvis» samtidig som at republikaneren William Casey, senere utnevnt som direktør for CIA under Reagan, leter etter nettopp slike bevis på oppdrag fra Nixon-kampanjen. Senere bryter noen seg også inn i Nixon-kampanjens kontorer og stjeler en rekke strategiske planer. Mange år senere skal nettopp et slikt innbrudd i demokratenes hovedkvarter i Watergate-bygningen tvinge Nixon, da president, til å gå av. Men i 1960 er ikke pressen interessert i å skrive om innbruddet i Nixons kontorer og avfeier det som «bare en del av spillet».

Demokratenes bruker Nixons kobling til mislykkede og upopulære politiske saker som er gjennomført de åtte årene mens han har vært visepresident, ikke minst arbeidsledigheten. Nixon forsvarer seg med at økonomien er sterk og at arbeidsløsheten ikke er noe problem så lenge den ikke passerer 4,5 millioner. Kennedy parerer med at ledigheten sannsynligvis er et problem for de 4.499.000

arbeidsledige. Nixons politiske bagasje blir en stadig tyngre bør for visepresidenten, mens Kennedy befester imaget som fornyelsens ansikt. Valget ligger an til   bli s vrt jevnt.

Så, bare 11 dager før folket går til stemmeurnene, skjer noe som blir avgjørende for valget og forandrer amerikanske politikk i generasjoner. I Georgia går en gruppe afro-amerikanske borgerrettighetsforkjempere under ledelse av Martin Luther King inn på kafeen på Woolworths departmentstore i Atlanta. Kafeen er forbeholdt kun hvite. Den ikke-voldelige protesten fører til at demonstrantene blir arrestert av politiet. King har fra f r en betinget dom for en mindre trafikkforseelse, og dommeren opphever Kings prøvetid og sender ham rett i fengsel for   sone en seks måneders fengselsdom. Dommeren nekter han også muligheten til kausjon. Kings kone Coretta gråter av fortvilelse. Hun er gravid i femte måned, nå må hun gå gjennom svangerskapet og fødselen alene. Alt fordi hennes svarte mann har våget   sette seg ned og bestille en kopp kaffe på et sted som – i strid med menneskerettighetene – er forbeholdt hvite.

Det rådende politiske klimaet i sørstatene er elektrisk av spenning. Hvite rasister kontrollerer både politiet og mye av den lokale politikken. Plutselig, midt på natten, vekker politifolk King og frakter ham over 300 kilometer fra fengslet i byen, ut til et lite fengsel på landsbygda. Coretta trygler om hjelp, «de kommer til   drepe ham,» sier hun hulkende. Dette er visepresident Nixons gylne mulighet til   gripe inn, redde King og sikre stemmene til millioner av afroamerikanske velgere – velgere som i 1960 overveldende stemmer på republikanerne. Nixon snakker med presidentens folk i det Hvite Hus, men de nekter   gripe inn. King blir sittende fengslet. Nixon lar saken ligge. Hans eneste kommentar til media er «Ingen kommentar». De to ordene skal komme til   koste ham presidentembetet.

Coretta King ringer til sin venn, en av Kennedys borgerrettighets-rådgivere Harris Wofford. Hun trygler ham om hjelp. Wofford tar opp saken med Kennedys svoger og rådgiver Sargent Shriver. De mener det kanskje kan hjelpe til   roe ned situasjonen dersom JFK selv ringer til Coretta for   uttrykke sin støtte. De vet at andre topp-rådgivere i Kennedy-kampanjen mener JFK bør holde seg langt unna hele saken – demokratene er avhengige av støtten fra hvite velgere i sørstatene, og de mener Kennedy ikke bør gjøre noe som kan føre til at disse velgerne forlater demokratene for   stemme på Nixon. Men i et øyeblikk alene med JFK overtaler Shriver ham til   ringe Kings kone. I samtalen med Coretta uttrykker John F. Kennedy sterk sympati med King-familien og tilbyr sin personlige støtte.

JFKs bror og kampanjeleder, Bobby Kennedy, reagerer først med frykt for at stuntet kan ha kostet dem viktige velgere sørstatene – og kanskje endog valgseiren. Men selve saken gjør ham samtidig forferdet. At en mann kan dømmes til seks måneders fengsel og nektes kausjon for en mindre trafikkforseelse, og at han må sone bare fordi han drakk en kopp kaffe på feil sted, opprører ham. Hvordan kunne en dommer misbruke makten sin på denne måten? Bobby mener dommeren er «en skikkelig drittsekk» og bestemmer seg for   gripe inn for   få King ut av fengselet. JFK og Bobby legger sterkt press på dommeren og både guvernøren i Georgia. Til slutt f r de løslatt King.

På vei ut av fengslet intervjues King og takker JFK: «Jeg forstår fra pålidelige kilder at senator Kennedy var en sterk drivkraft for   muliggjøre løslatelsen.» Over natten fremstår plutselig Kennedy som en sentral støttespiller for svartes rettigheter, og mange av Kings tilhengere forlater republikanerne til fordel for JFK. Kampanjesjef Bobby Kennedy ser etter flere politiske muligheter som kan omsette saken til stemmer. Kampanjen lager en brosjyre med sitater fra Coretta King, Martin Luther King Sr, og andre borgerrettighetsforkjempere, som alle lovpriser Kennedys inngriper. Kontrasten til Nixons unnvikende

handlingslammelse er slående. Overskriften på brosjyren er «Ingen-Kommentar-Nixon vs. Kandidaten med Hjerte, Senator Kennedy». To millioner kopier sendes ut til svarte kirkesamfunn over hele landet.

Kennedy har ikke bare startet det som skal bli en fornyelse av demokratenes inkluderingspolitikk, han har også startet en endring av stemmemønsteret til afroamerikanske velgere som skal komme til å vare i generasjoner. Bevegelsene i det politiske landskapet finnes allerede, men kunne endt helt annerledes dersom det hadde vært Nixon som hadde grepet inn og reddet King, og dermed sannsynligvis vunnet valget. De svarte velgerne som skifter side etter JFKs inn gripen for å få King løslatt, avgjør valget til Kennedys fordel i de fem svingstatene Delaware, Illinois, Michigan, New Jersey og South Carolina.

Den 8.november 1960 velges John F. Kennedy som USAs 34.president, med knappe 49,7 prosent oppslutning mot Nixons 49,5 prosent. Det er et utrolig jevnt valg. Budskapet om fornyelse og forandring løftet Kennedy over målstreken. Selv er han legemliggjørelsen av sitt eget budskap. Kennedy blir både den første katolske presidenten og den yngste presidenten i USAs historie. Valget bringer med seg en tidsånd av fornyelse, en ny æra i amerikansk politikk.

Det skulle gå hele 48 år før USA igjen fikk oppleve et like historisk valg av fornyelse, når Barak Hussein Obama blir USAs første svarte president, i 2008. I den tøffe nominasjonskampen før Obama endelig blir demokratenes presidentkandidat, får han støtte fra JFKs bror Ted Kennedy og JFKs datter Caroline Kennedy som erklærer at Obama vil bli «A President Like My Father». Også Obama vant makten på et budskap om fornyelse.

Fra misnøyens vinter til valgskred i mai

På 1970-tallet synes det som om Storbritannias glansdager definitivt er over. Imperiet som lenge stod nesten alene i kampen mot nazistene og seiret, har nå mistet sine største kolonier og rollen som økonomisk supermakt er erstattet av økonomiske krisetider. Det er en dyp og langvarig krise. Andy Becket skriver i boken med det treffende navnet «When the lights went out» at statsminister James Callaghan i 1974 advarer resten av sin Labour-regjering om at krisen er så alvorlig at den kan føre til «demokratiets sammenbrudd». Callaghan sier til sine nærmeste «om jeg var en ung mann, ville jeg emigrere» fra England. Prisene løper løpsk. 1975 når inflasjonen 29,7 prosent. Det er lite lys å skimte i enden av tunnelen.

For å få bukt med inflasjonen og få skuta på rett kjøll inngår Labour-regjeringen en avtale med fagforeningene, som får navnet «den sosiale kontrakten». Kontrakten skal blant annet dempe lønnsøkningene, og dermed bidra til å stagge inflasjonen, ved at fagforeningene lover å ikke kreve lønnsøkninger ut over grenser som fastsettes av regjeringen. Kontrakten og tiltakene gir positive resultat og i 1978 har inflasjonen falt til under 10 prosent. Men Labour-regjeringen er langt ifra fornøyd – det er ennå langt igjen før Storbritannia kan friskmelde økonomien. De krever derfor at lønnsmoderasjonen skal fortsette.

Fagforeninger nekter. Medlemmene deres har i flere år betalt prisen for moderasjonen gjennom store kutt i sin kjøpekraft, og nå vil de ha noe igjen. Regjeringen krever allikevel maks fem prosent

lønnsvekst, som med inflasjonen vil bety nok et reelt lønnskutt for mannen i gata. Folk strever med å få lønningene til å strekke til og streikeviljen er stor. Moderasjonsviljen rakner.

De TGWU-organiserte tankbilsjåførene hos BP og Esso krever lønnsøkninger på opp til 40 prosent, og aksjonen deres fører til at regjeringen må forberede militæret på å overta tankbilparken for å unngå en dramatisk energimangel. Før soldatene rykker inn godtar imidlertid sjåførene en 15 prosent lønnsøkning. Så begynner resten av sjåførene som er organisert i TGWU å aksjonere, bensinstasjoner over hele landet begynner å stenge og mer enn 80 prosent av varetransporten i landet er truet. Aksjonene fører til at mer enn én million briter blir midlertidig oppsagt. Etter kaos i flere deler av landet går fagforeningene med på en løsning som gir dem om lag 20 prosent lønnsøkning. Økningene setter standarden for lønnsoppjøret i de fleste andre sektorer.

Flere streiker som rammer vinteren 1979 fanger nasjonens oppmerksomhet. I Liverpool starter kirkegårds-graverne en streik som stopper begravelserne i byen. De lokale myndighetene må lagre likene i en gammel fabrikk, som fylles opp av døde i påvente av at streiken skal avsluttes. Briter over hele landet reagerer med avsky, pårørende gråter på TV-skjermen, og helsetilsynet i Liverpool lanserer muligheten for å begrave de døde til sjøs, eller å la de pårørende selv grave gravene. Til slutt tar de streikende til takke med 14 prosent lønnsøkning, og folk kan endelig begrave sine døde. Så streiker søppelkjørerne i London. I fravær av søppelhenting tas Leicester Square i hjertet av London i bruk som dumpeplass for det råtnende, illeluktende avfallet. Rottene herjer hovedstaden. Folk flest er forståelig nok sinte og frustrerte. Søppelstreiken avsluttes med store lønnsloft også for søppelkjørerne.

Labour-regjeringen synes å være handlingslammet, de klarer ikke å stå imot fagforeningene. Vinteren 1979 døpes «misnøyens vinter». Streikene er noe tilnærmet et strategisk selvmord for fagforeningene. Det eksisterer ingen koordinert mediehandtering, streikene skaper sinne hos folk flest og slår forferdelig negativt ut på fagforeningenes omdømme. Stadig flere britiske velgere mener at fagforeningene er blitt en fare for økonomien og en trussel mot folks velferd. På denne bølgen av misnøye feier Margareth Thatcher og de konservative inn i regjeringskontorene sommeren 1979, med 44 prosent oppslutning mot Labours 37 prosent, som gir de konservative en solid majoritet i parlamentet. Fagforeningene har gått for langt og mistet legitimiteten i folket. Labour har mistet all økonomiske troverdighet, og har ikke klart å fornye seg i takt med nye kulturelle og økonomiske trender.

Thatcher bygger seg et solid flertall i folket. Hun driver aktiv fagforeningsknusing, regjerer over vekst og økonomisk oppsving på første halvdel av 1980-tallet, gjennomfører skattelett og kutter i sosialhjelpen. Hun får også et løft i kjølvannet etter Falklandskrigen i 1982. Labour legger seg på en svært radikal linje som plasserer dem langt til venstre for flertallet i folket. I 1981 bryter en gruppe mer sentrumsorienterte Labour-politikere ut av partiet i protest og danner et nytt sosialdemokratisk parti som trekker enda flere velgere vekk fra Labour.

Ved valget i 1983 husker folk fortsatt «misnøyens vinter». Labour går til valg på nasjonalisering av britiske virksomheter, utmelding av EU og ensidig nedrustning – standpunkter man forbinder mer med ekstreme parti på ytterste venstre enn med et bredt sosialdemokratisk folkeparti. Labours parlamentsmedlem Gerald Kaufman kaller partiprogrammet «historiens lengste selvmordsbrev». På valgnatten får Thatcher 42,4 prosent oppslutning mot Labours 27,6 prosent, og en solid majoritet på 144 representanter i parlamentet.

Etter krisevalget tar partikjempen Neil Kinnock over som leder. Han er en av stadig flere som forstår at Labour må fornyes. Og han er ikke alene. Midt i mannefaller i 1983 er det to ferske unge representanter som kommer levende gjennom krisen og som sammen kan innta et kontor i Westminster. De heter Gordon Brown og Tony Blair, og de slutter seg til Kinnocks kamp for fornyelse. Men reformatorene møter kraftig intern motstand.

Den selverklærte Troskij-fløyen «Militant» står fortsatt sterkt i partiet, og sammen med andre venstreradikale elementer kjemper de imot fornyelsen med nebb og klør. I Liverpool tar Militant-sympatisører fra Labour kontrollen over kommunestyret, og nekter å forholde seg til krav om å balansere budsjettene. Det kan høres utrolig ut i dag, men de proklamerer at innbyggernes behov alene skal definere kommunens tilbud, uavhengig av tilgjengelige ressurser. Det hele ender i 1985 med at det radikale Labour-kommunestyret til slutt ikke har penger til å utbetale lønninger, og må sende oppsigelser til 30.000.

I sin tale til Labours landsmøte samme år raser Kinnock mot den venstre-radikale delen av partiet: «La meg fortelle dere hva som skjer når du gir løfter som er umulige å innfri. Det begynner med høytflyvende resolusjoner. De utvikler seg til et sammensurium av dogmatiske, utdaterte overbevisninger som du klynger deg til år etter år, til du til slutt ender i et grotesk kaos, med et Labour-styrt kommunestyre – *et Labour-styrt kommunestyre!* – som betaler taxier for å kjøre rundt i byen og levere ut oppsigelser til sine egne ansatte,» tordner partilederen. Det brede flertallet av representantene på kongressen lar seg begeistre av Kinnocks tale. Det samme gjør Blair og Brown, som har ivret etter oppgjøret med den radikale venstresiden. Men blant noen koker det. Underveis i talen roper representanter i salen «Løgner!» til sin egen partileder. Mediene fråtser i den interne kranglingen og velgerne ser med undring på sirkuset. Men de merker seg også at noe sakte men sikkert er i ferd med å endres i Labour.

Politisk korrespondent James Naughtie vandrer i gangene på landsmøtet etter talen, der sitatene sitter løst, og skriver dagen etter i The Guardian: «I går etablerte Neil Kinnock sin autoritet som Labours leder med en tale som begeistret hans venner, forferdet hans fiender og viste landsmøtet en visjon for valgseier, på bekostning av den militante venstresiden. ... Angrepene hans førte til raseri på venstresiden ... men blant partiets tillitsvalgte ble talen hyllet som en triumf. Hyllesten av Kinnock viste begeistring for en leder som fikk en lengre stående applaus enn noen annen leder har fått på flere tiår, ifølge gamle travere. [Partiets nestleder] konkluderte med at talen var historisk fordi den hadde fornyet britisk politikk. ... [De mest radikale] gjenkjente talen for det den var ment som: En utfordring til partiet om å forlate politiske standpunkt som assosieres med ytterste venstre.»

Kinnocks oppgjør for å dempe de ytterliggående elementene i partiet er stort sett vellykket. I tillegg gjør han en rekke grep for fornye partiorganisasjonen. Blant annet henter han inn Peter Mandelson som ny kommunikasjonssjef. Mandelson skifter ut partiets symbol, det røde flagget, med en rød rose. Han orkestrerer en valgseier i suppleringsvalget i 1986, og får produsert den ti minutter lange kortfilmen «Kinnock – the movie», som setter tonen for Labours nye budskap. I filmen appellerer Kinnock direkte til velgernes følelser: «Jeg synes at det virkelige privilegiet med å være sterk, er makten det gir deg til å hjelpe mennesker som ikke er sterke. ... Medfølelse må omsettes til handling. Jeg tenker på de unge jeg møter, som har vært ferdig utdannet i flere år, men ennå ikke har fått en jobb. Og de spør meg 'Tror du jeg noen gang kommer til å få en jobb?' Dette er unge menn og kvinner som lever i et fritt land. Men de føler seg ikke frie. Jeg tenker på den 55 år gamle kvinnen jeg møtte, som har

ventet i måneder på å få en sykehusoperasjon, hele hennes tilværelse er tåkelagt av smerte. Hun er en borger i et fritt land, men hun føler seg ikke fri.» Filmen sees av millioner av briter. Slik begynner Mandelson – sammen med Tony Blair og Gordon Brown – å endre måten Labour kommuniserer på. Men det tar lang tid å endre kulturen i et stort parti.

Før valget i 1987 leder de konservative på alle målinger – misnøyens vinter sitter fremdeles langt fremme i nasjonens kollektive hukomelse. Labour ser ut til å kunne ende som det tredje største partiet. Skjer det vil partiet miste rollen som opposisjonslederen i parlamentet. Men takket være endringsviljen som er vist, gjør Labour det bedre enn forventet og går frem med 22 representanter. Det er en start, men endrer ikke på det faktum at Thatcher og de konservative igjen vinner med solid margin. Den eneste trøsten er at Labour er nest størst og forblir opposisjonens leder i parlamentet.

Kinnock gjenkjenner store talent i både Brown og Blair, som begge presser på for mer fornyelse av partiet. Han forfremmer Brown til Skyggeminister for Handel og Industri, og Blair til Skyggeminister for Innenriksdepartementet. Men han utfordres fremdeles av den radikale venstresiden i partiet, som blant annet kjører frem Tony Benn som motkandidat til partilederen. Kinnock feier motstanden til side. Samtidig angriper Blair partiets standpunkt om såkalte «closed shops» – der arbeidsgiver må godta at alle som ansettes automatisk fagorganiseres og at de må være fagorganisert så lenge de er ansatt, selv om de ikke ønsker det. Til kraftige protester fra fagbevegelsen, sørger Blair for at standpunktet legges dødt. Labour forlater også det upopulære standpunktet om ensidig nedrustning i forsvarspolitikken.

I 1989 innfører de konservative «poll tax», en endring i skattesystemet som løfter skattebyrde vekk fra de rikeste og over på de som har minst. Endringen blir svært upopulær og bidrar sammen med fornyelsesprosessen i Labour til en rekke seire for partiet i suppleringsvalgene i 1989 og 1990. I EU-valget samme år oppnår Labour 39 prosent oppslutning mot de konservatives 34 prosent. Det er første gang på femten år at Labour har blitt største parti i et nasjonalt valg. Enkelte forventer derfor valgseier for Labour ved Parlamentsvalget i 1992.

Men også de konservative tar grep for å fornye seg. De vraker Thatcher og setter inn den adskillig yngre mer moderate John Major som ny statsminister. I innspurten til valgkampen spår målingene at valget blir jevnt. Men Mandelson, Blair og Brown tror ikke på seier. De tror rett og slett ikke at Labour har endret seg nok til å vinne tilbake flertallet av velgerne. De er spesielt bekymret fordi Labours skyggefinansminister John Smith har lovet å øke skattene med tre milliarder pund om partiet vinner valget. Målingene viser at forslaget skaper usikkerhet og utrygghet hos millioner av velgere. I 1984 da demokratenes Walter Mondale gikk til valg på økte skatter i USA, hadde det vært spikeren i kista for presidentkampanjen hans. I tillegg svekker Smiths forslag inntrykket av at Labour har beveget seg vekk fra den gamle «skattlegg og forbruk»-oppskriften som kjennetegnet partiet på 70-tallet, der alle problem ble forsøkt løst gjennom å øke skattene. Det er ingen tvil om at skattespørsmålet blir en byrde for Labour.

I tillegg har John Major ledet Storbritannia gjennom Desert Storm, der en allianse av land med USA og Storbritannia i spissen har tvunget Saddam Hussein til å avslutte sin okkupasjon av Kuwait. Den vellykkede krigen gir Major samme løft i velgermassen som Thatcher fikk etter Falklandskrigen. Major og de konservative har i tillegg gode venner som kontrollerer mye av pressen. På selve valgdagen, 9.april 1992, trykker avisen The Sun en forside med Kinnocks hode i en lyspære og teksten «Hvis Kinnock vinner i dag, kan den siste personen som forlater Storbritannia vennligst slå av lyset».

De konservative får flertall med 41,9 prosent oppslutning mot Labours 34,4 prosent. Mandelson skriver at det som forseglet Labours skjebne i valget, «var 'skattlegg og bruk'-planen, tydeliggjort av Johns skyggebudsjett bare dager før valget – og måten dette budskapet støttet opp om inntrykket av Labour som for ekstremt, for mye av en risiko.» Brown, Blair og Mandelson er overbeviste om at partiet må kvitte seg med stemplet som forsvareren av gamle løsninger, det partiet som trodde alle problemer kunne løses bare ved å øke skattene og bruke mer penger, hvis det skal ha bred appell blant velgerne i det moderne Storbritannia. De forstår at økonomisk populisme ikke lenger kan konkurrere med sosial populisme, og at det er kritisk for Labour å oppfattes som styringsdyktig.

Etter å ha tapt to parlamentsvalg går Neil Kinnock av som leder i april 1992. Han har mye av æren for å ha startet fornyelsesprosessen i Labour. Mannen som nå velges til leder er den samme som nettopp har kostet Labour valgseieren. John Smith overtar lederklubba. Blair, Brown og Mandelson gir ham motvillig sin støtte men er redde for at han mangler viljen og evnen til å fortsette fornyelsesprosessen. De mener det haster med å modernisere Labours politikk. De vil endre flere viktige deler av partiets økonomiske og sosiale politikk, og de vil fjerne fagforeningenes sterke makt til fordel for «ett medlem, en stemme»-prinsippet. I en tale rett etter Labours valgnederlag proklamerer Blair «Det er ikke lenger et spørsmål om Labour skal forandre seg eller ikke. Det er et spørsmål om hvordan partiet vårt skal forandre seg.»

Den nye lederen John Smith er konfliktsky og forsøker å bremse reformarbeidet i partiet. Hans strategi for valgseier er at motstanderen, de konservative, vil gjøre seg så upopulære blant velgerne at de heller vil stemme på Labour. Han vil bare ha ro i partiet. For Tony Blair, Gordon Brown og Peter Mandelson er dette frustrerende. De vil at partiet aktivt skal utfordre de konservative ved å kapre nye velgergrupper på fornyelse av Labour. De vil selge Labour som et trygt, stabilt og troverdig regjeringsalternativ.

En av reformatorenes sterkeste støttespillere i Labour, strategen Philip Gould, tilbringer i 1992 en måned i valgkamporganisasjonen til Demokratene i USA. Bill Clinton går til valg som en «New Democrat» - en fornyer av det gamle demokratiske partiet, og slår Bush. Med reformatoren Clinton kommer et kvart århundre med republikansk dominans i amerikansk politikk til en bråstopp. Også Blair, Brown og Mandelson reiser til Washington vinteren 1993 for å besøke New Democrats. Kimen til «New Labour» er lagt. De kommer opprømte og inspirerte tilbake til London.

Tidlig høsten 1992 må Storbritannia trekke pundet ut av den europeiske valutakurs-mekanismen, etter omfattende valutaspekulasjon. Statsminister John Major og hans regjering har feilet i sine forsøk på å stanse spekulasjonen, og har i prosessen svidd av 36 milliarder kroner. Det er en av de verste økonomiske nederlagene Storbritannia har opplevd så langt, og det største britiske nederlaget i det europeiske samarbeidet. Dagen skal bli kjent som Black Wednesday. Når det europeiske toget forlater stasjonen står Majors regjering skadeskutt igjen på perrongen. Men de konservatives nederlag er ikke nok til å drive folket tilbake til Labour, som fortsatt sliter tungt med tilliten hos velgerne. Selv de misfornøyde velgerne forlater ikke de konservative til fordel for Labour.

«-Det virker som om vi er inne i en endeløs resesjon. -Om du mister jobben er sjansene store for at om du klarer å få en ny så får du lengre arbeidstid og lavere lønn. -Vi lever i et mer voldelig samfunn. -Vi pleide å ha skoler for alle. Dette er ikke utsagn fra folk som stemmer på Labour. Det er meningene til velgere som har stemt på det konservative partiet i sørdelen av Storbritannia. De demonstrerer tydelig omfanget av Labours valgnederlag, og fjellet partiet ennå har igjen å bestige. For selv om disse velgerne er åpenbart misfornøyde med mange sider ved de konservatives Storbritannia, er de ennå ikke klare til å stemme på Labour.» Slik starter valgrapporten ført i pennen av Labours parlamentsmedlem Giles Radice etter nederlaget i 1992. Rapporten slår fast at for mange velgere i Storbritannia fremdeles ser på Labour som et parti som ikke er styringsdyktig; som er for økonomisk utrygt; som er opptatt av å hjelpe de fattige men ikke middelklassen; som bare vil øke skattene.

Labours strateg Philip Gould, som styrte meningsmålinger og velgerintervjuer, trekker frem mange av de samme grunnene til nederlaget i 1992: Velgerne er mindre partiløje enn før, og samtidig tjener de mer og har i snitt høyere utdanning enn før, og føler derfor ikke at Labour er riktig for dem lenger. Usikkerheten rundt prisen ved å stemme på Labour er for stor. Labour har ennå ikke klart å skape trygghet for at de står for ansvarlig økonomisk styring, og at landet ikke vil få en gjentakelse av misnøyens vinter under en ny Labour-regjering. I tillegg er det store flertallet av tabloidavisene, 90-tallets viktigste informasjonskanal for store velgergrupper, imot Labour.

I fravær av nye initiativ fra partileder Smith, øker Blair, Brown og Mandelson tempoet i kampanjen for fornyelse. Tony Blair gjør seg til frontfigur for forslag om å endre stemmereglene i partiet til «èn mann, èn stemme» (noe som sterkest vil ramme de radikale fagforeningene som har hatt en uforholdsmessig stor representasjon under den gamle ordningen). Blair tar også til orde for en fornyelse av justis- og sosialpolitikken. Initiativene får en del av Labour til å protestere høylytt. Flere sentrale politikere i partiet advarer mot å gå for langt. De sier at de er redde for at partiet kan miste sin sjel, sine tradisjoner og sine verdier, om fornyelsen ikke stoppes. De hevder at reformatorene er blendet av Bill Clintons suksess i USA. Partileder John Smith vil helst bare ha ro, og forsøker å dempe både reformatorene og kritikerne, men må frustrert erkjenne at han ikke har kontroll.

I mai 1994 dør så partilederen brått av hjerteattakk. Flere stiller til valg som ny partileder, også Tony Blair og Gordon Brown. Mens Brown er elsket av mange i partiet for sin evne til å knuse politiske motstandere i debatter, har Blair en større stjerne i folket. Verken Brown eller Blair ønsker en situasjon der krancling mellom de to reformatorene ender med at de stjeler så mange stemmer fra hverandre at en av kandidatene som er imot fornyelse av partiet blir valgt. Etter et internt oppgjør dem imellom trekker Brown seg og stiller seg bak Blairs kandidatur. De gjør det klart at en stemme på Blair som ny leder vil være en stemme på fornyelse. I juli velges Blair som partiets nye leder, med overveldende støtte.

En av de første tingene den nye partilederen gjør er å gå til kamp for å skrive om partiets vedtekter, ved å endre paragraf IV. Paragrafen slår fast at partiet er tilhenger av offentlig eierskap over produksjonsapparatet for å sikre en rettferdig fordeling av verdiskapingen. Paragrafen er selve symbolet på at Labour har vært et radikalt parti langt ute på venstresiden. En endring vil vise velgerne at Labour har viljen til fornyelse og evner å bevege seg inn i en ny tid og en ny økonomisk virkelighet. På partiets landsmøte i Blackpool i oktober 1994 møtes delegatene av en ny partilogo og et nytt slagord: «New Labour, New Britain.» I sin tale erklærer Blair at han vil endre paragraf IV, og inviterer partiet med på en fornyelse av politikken innenfor justis- og sosialfeltet, en ny offensiv satsing på små og mellomstore bedrifter, og en ny skattepolitikk som skjermer vanlige folk fra skatteskjerpelser. Dette er helt nye toner i Labour. En standhaftig Blair feier all motstand til side og på landsmøte året etter vedtas både den nye politiske plattformen og en endret paragraf IV. På bare ett år som leder har Blair endret mer av Labours politikk enn hans forgjengere maktet på fjorten år.

I tillegg moderniserer Blair partiorganisasjonen. Labour samler kreftene og går i gang med en omfattende vervekampanje for å øke medlemstallet. Labour skal igjen bli et bredt folkeparti. Det innføres en ny struktur i partiet, med mer strømlinjeformet kommunikasjon utad. Det bygges opp en egen kampanjeorganisasjon i tillegg til det gamle partikontoret. I 1995 etableres det et eget kampanjekontor i Millbank, finansiert av penger donert av private bedrifter og andre givere, med et totalt budsjett på 130 millioner kroner. Kampanjeorganisasjonen har en stab på 250 medarbeidere, og er direkte underlagt partilederen. Til daglig styres Millbank-staben av Peter Mandelson, med Philip Gould som leder for målinger, fokusgrupper og budskap, mens unge David Miliband blir Blairs politiske rådgiver. Et formidabelt team som sammen med Blair vil dominere engelsk politikk i mer enn femten år.

På Millbank investeres det i en banebrytende databank som fylles med research om opposisjonen, medieoppslag, uttalelser og hva de konservative har stemt i ulike saker de siste ti årene. Databanken blir hjertet i sentralen, og brukes for å kopiere Clintons regel om å svare opp alle angrep med hardtslående motangrep så raskt som mulig.

Mandelsons er nesten manisk i sitt krav om at hele organisasjonen, partilederen inkludert, må ha full budskapsdisiplin og holde seg til hovedbudskapene. I det konservative partiet ser man med beundring og frykt hvordan alle sentrale Labour-politikere gjentar, gjentar, gjentar Labours hovedbudskap, på TV, på radio og i avisspaltene. «New Labour, New Britain» – fornyelsen av Labour og behovet for fornyelse av Storbritannia – er hovedpoenget som går igjen i alle Blairs taler. Partilederen gir resten av partiledelsen stort spillerom, så lenge de holder budskapsdisiplinen.

Blair selv er tilhenger av «den evige kampanjen», og legger opp sin timeplan og reising som om det skulle være valgkamp året rundt. I de to årene fra 1995 til valget i 1997, er Labour en eneste stor valgkampmaskin som ruller over landet og velgerne. Hvert av de 90 mest usikre valgdistriktene følges opp av et eget team, og partiet pøser ekstra store pengesummer og ressurser inn i kontakten med velgerne i disse distriktene.

Blair jobber også med å endre medias forhold til Labour. Han bruker mye tid på å møte redaktører, medieiere og journalister for å overbevise dem om at de må ta New Labours vilje og evne til å fornye Storbritannia på alvor. Han klarer til og med å snu den konservative Rupert Murdochs News

International Corporation. The Sun – den konservative avisen som trykket bildet av Neil Kinnocks hode i en lysære – snur og gir sin støtte til New Labour.

Enhver anledning brukes til å snakke om New Labour, New Britain. Blair trenger å vise velgerne at fornyelsen ikke bare handler om slagord, men også innhold. Å nå gjennom mediestøyen med et omfattende valgprogram er umulig. Partiet utarbeider derfor et manifest med korte, konkrete valgløfter – en garanti til velgerne om å ansette flere lærere og kutte størrelsen på skoleklasser; sørge for at vanekriminelle må sone dommen sin raskt; fjerne operasjonskøer ved sykehusene; få 250.000 unge ut av sosialhjelp og inn i jobb; gi Skottland og Walles mer lokalt selvstyre; innføre strengere krav til offentlig forbruk og bidra til å holde inflasjon og rentenivå lavt. Skyggefinansminister Gordon Brown lover dessuten å «ikke øke skattene ut over dagens nivå» om Labour kommer til makten. (Et løfte til velgerne som Jens Stoltenberg kopierer i 2005.)

På New Labours landsmøte i 1996 holder Tony Blair en av sine beste taler. Den forklarer visjonen bak New Labour og partiets ambisjoner. Det er på tide med forandring sier Blair. «De konservative hadde aldri den beste visjonen for Storbritannia. De bare tok de beste ordene – frihet, valgfrihet, muligheter, ambisjoner. Jeg husker godt første gang jeg skjønnte at forrige valg var tapt. Jeg drev valgkamp i et helt vanlig nabolag i Midlands. Der møtte jeg en ung mann som stod og vasket bilen sin. Han var elektriker. Faren hadde alltid stemt på oss. Han fortalte meg at han også hadde pleid å stemme på Labour, men så kjøpte han seg eget hus, startet sitt eget enkeltmannsforetak. Han gjorde det bra, så han begynte å stemme på de konservative. Han var langt fra rik, men han gjorde det bedre enn faren hadde gjort, og for han betød fremgang det samme som å stemme på de konservative. I det øyeblikket så jeg selve kjernen i vårt nederlag – grunnen til at en hel generasjon har vokst opp under de konservative. Folk dømmer oss instinktivt, dømmer oss ut ifra hva *de tror våre instinkter er*. Den unge mannen som vasket bilen sin – hans instinkter var å jobbe hardt og gjøre det godt i livet. Og han trodde at våre instinkter da var å forsøke å stoppe fremgangen hans. Men *det* har aldri vært vårt partis historie eller vårt formål. I mitt eget valgdistrikt stemte gruvearbeiderne i 1945 på Labour fordi deres egne sønner ikke skulle behøve arbeide nede i gruvene på samme måte som dem selv. I 1964 stemte barna deres på Labour fordi de ønsket at deres egne barn, den neste generasjonen, skulle få sjansen til å ta høyere utdanning og gjøre det bedre enn sine foreldre. Dette har vært og er Labours radikale misjon: Ikke å holde folk tilbake, men å hjelpe dem til den bedre fremtid. Hele folket. Er ikke dette essensen av hva vi står for? At hver ny generasjon skal få muligheten til å gjøre det bedre enn den forrige. Et håp som har gått i arv fra foreldre til barn. Det er denne arven som nå, under de konservative, er i fare. Vår oppgave er å gjenskape dette håpet, å bygge en ny tidsalder der man kan arbeide hardt, prestere, og gjøre det bedre enn før – i en ny verden i stadig forandring. ... Spør meg derfor om de tre viktigste prioritetene for regjeringen, og mitt svar vil være: Utdanning, utdanning, utdanning!»

Våren 1997 utlyser statsminister John Major nyvalg. Valgdagen settes til 1.mai. New Labour er bedre forberedt på den kommende valgkampen enn noen gang før. Budskapet velgerne hører er velkjent: Fremtiden, ikke fortiden. Muligheter - for alle, ikke bare for de få. Lederskap med retning og formål.

På den nye kampanjesentralen setter Mandelson opp en mediesentral som svarer på alle angrep raskt og effektivt, etter modell fra Clinton-kampanjens War Room. Ingenting får ta fokuset vekk ifra budskapet om fornyelse. Blair bestemmer seg for ikke å stille til TV-sendte lederdebatter mot Major, som ligger under på målingene. Han vil ikke bidra til en eneste debatt som kan virke forstyrrende på budskapet Labour banker inn. De konservative hevder at Blair er feig som ikke vil stille til debatt og de

får skuespillere i kylling-kostymer til å følge etter Blair på alle valgarrangement. Labour svarer med å få skuespillere utkledd som rever, med Labour-pin på brystet, til å møte opp ved siden av kyllingen.

For New Labour er den korte valgkampen våren 1997 bare en kulminering av den lange valgkampanjen de har drevet i over to år. Talsmenn for venstresiden i partiet som er kritiske til Blairs New Labour – blant annet kjente fjes som Tony Benn, Ben Livingstone og Jeremy Corbyn – holder en lav profil gjennom valgkampen våren 1997, for å hjelpe partiet til seier. De konservative forsøker å tegne et bilde av Labour som farlig, og skremmer med at Blair kan ødelegge økonomien. De forsøker å overbevise velgerne om at Labour fortsatt er det samme partiet som kjørte britisk økonomi i grøfta tjue år tidligere. Men *New Labour* har satt seg i folks bevissthet, fornyelsen har gitt folk tilbake tilliten til partiet og dets ledere. De konservatives skyggeboksing biter ikke lenger på velgerne.

Den 1.mai 1997 går britene til valgurnene. Etter 18 års sammenhengende konservativt styre, gjenerobrer Labour makten i Storbritannia. Det har vært en lang reise fra misnøyens vinter i 1979 til det historiske valgskredet i mai 1997. Det er et nytt parti som nå får et solidt mandat til å fornye Storbritannia. Det historiske valgskredet gir Labour flere seter i Underhuset enn partiet noen gang har hatt – hele 418 Labour-representanter inntar parlamentet.

Tony Blair, Gordon Brown, Peter Mandelson og de andre reformatorene har inspirert sentrum-venstre-politikere over hele Europa. Blair er den første europeiske sosialdemokratiske lederen som kommer til makten på oppskriften utviklet av Bill Clinton og New Democrats. Blant enkelte på venstresiden har det blitt en gospel å mislike New Labour og New Democrats, og det er ingen tvil om at det er mye å kritisere. Men bildet er ikke så svart hvitt. New Labours fornyelse ble et mønster for sosialdemokrater over hele Europa, på godt og vondt, og hjalp mange med å knekke koden for hvordan 1980-tallets høyrebølge kunne stanses. De seiret med en overordnet strategi som er like effektiv som den er krevende å gjennomføre: Vilje og evne til ekte fornyelse!

Familieverdier og et glass rødvin

Også i Norge har fornyelse blitt brukt som overordnet strategi for å tiltrekke seg velgere. Sommeren 1997, bare to måneder før Stortingsvalget, er man bekymret i Arbeiderpartiet. Etter at Gro Harlem Brundtland gikk av og Torbjørn Jagland overtok som statsminister i 1996, har partiets oppslutning sakte smuldret vekk. Nå ligger Ap nede på 27% på målingene. Jagland føler at velgerne egentlig ønsker fortsatt Arbeiderparti-regjering, men at mange tar det for gitt at Ap fortsetter i mindretallsregjering uansett. Mange velgere tror at de kan stemme på andre partier men beholde Ap-regjeringen. Jagland mener han må vekke folket og bestemmer seg for å stille et historisk ultimatum: Dersom Ap ikke får minst like høy oppslutning som i stortingsvalget fire år tidligere (36,9 prosent) kommer Ap-regjeringen til å gå av. Jaglands strategi fungerer, og i løpet av åtte uker går Jagland frem åtte prosent, og ender på valgnatten på 35% oppslutning. Aps hovedmotstander Høyre går tilbake mer enn Ap. For de fleste ser det på valgnatten ut til at Jagland har lykket med sitt høye spill. Fremgangen har vært stor og Ap har gjort et langt bedre valg enn de fleste hadde forutsett. Mange i Arbeiderpartiet, inkludert tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland, mener Ap-regjeringen må bli sittende. Men Jagland velger allikevel å gå av.

Det er et annet parti som viser seg å bli den virkelige seierherren ved valget i 1997: Kristelig Folkeparti (KrF) med statsministerkandidat Kjell Magne Bondevik og partileder Valgerd Svarstad Haugland i spissen. Allerede i 1995 starter KrF en delikat snuoperasjon. Hittil har KrF stort sett vært et parti kun for de mest kristne borgerlige velgerne. Nå utnevner partiet Svarstad Haugland som ny partileder – partiets første kvinnelige partileder – og begynner prosessen med å gjøre partiet attraktivt for en større velgergruppe.

KrF endrer språkbruken og tilpasser budskapet sitt. Partiledelsen forkynner at man slett ikke trenger å være verken avholdsmann eller kristen for å stemme på Kristelig Folkeparti. Det holder at man deler partiets verdier – med en aktiv familiepolitikk i sentrum. KrF lanserer kontantstøtten, en ny støtteordning for familier med barn som ikke har barnehageplass. Partiet lover også et løft for minstepensjonistene. Strategien er å invitere velgerne med på et løft for barn, barnefamilier og eldre, ved hjelp av noen få enkle konkrete tiltak. KrF gjør noe de ellers sjelden har fått til – de formidler et budskap om viktigheten av familien som skaper entusiasme hos langt flere enn partiets tradisjonell velgere.

Kontantstøtten viser seg å være en sterk vinnesak for Kristelig Folkeparti i 1997. Jens Stoltenberg blir en av de skarpeste kritikerne av kontantstøtten. Han sier prinsippet om å betale folk for *ikke* å bruke et offentlig tilbud er absurd. Det kan føre til at flere, særlig kvinner, blir hjemme på bekostning av personlig karriere. Det ville være mye bedre å bruke pengene på å bygge nok barnehageplasser, argumenterer Stoltenberg og Ap. Men KrF holder fast på at de ønsker å prioritere barnefamiliene gjennom å støtte dem som er hjemme med barna. Det å være hjemmeværende med barn også er et respektabelt og viktig karrierevalg.

Valgkampen dreier seg plutselig om familieverdier – med to ulike utgangspunkt. For Ap ligger verdistandpunktet i å gi familiene, særlig kvinner, større frihet til å kunne utfolde seg i arbeidslivet mens barna gis et trygt og pedagogisk tilbud i barnehage. For KrF ligger verdistandpunktet i verdien av å jobbe hjemme og bruke tiden med barna der. Men fordi KrF har lyktes i å formidle at de har vært gjennom en fornyelse, at de ikke lenger står fastsementert i det gamle kristenkonserverive landskapet men har blitt mer moderne, når KrFs standpunkt gjennom til langt flere enn før – spesielt til langt flere kvinner. Mye av debatten gjennom valgkampen dreier seg om kontantstøtten, noe som hjelper både KrF og Ap med å mobilisere velgere på hver sin side. Det underbygger inntrykket av at valget ikke står mellom statsministerkandidatene fra Ap og Høyre, men mellom Aps Jagland og KrFs Bondevik – som også har Sp og V bak seg. Det posisjonerer KrF godt hos velgere som ønsker å skifte ut Ap-regjeringen.

Samtidig som at KrF vinner velgere på et relativt tradisjonelt familiesyn, gjør Bondevik og Svarstad Haugland alt de kan for å myke opp inntrykket av partiet. Partilederen lar seg avbilde i media mens hun drikker rødvin (tidligere utenkelig for en KrF-leder) og partiets valgkampmedarbeidere legger vekt på at «Folkeparti» er en like viktig del av partinavnet som «Kristelig». De mest kontroversielle sakene, der KrFs verdier ikke reflekteres i bredden av befolkningen, tones ned og nevnes ikke i kommunikasjonen med det brede laget av velgere.

Partiets mildere og mer folkelige image, kombinert med verdifokuset på familien, appellerer til mange som før ikke har vurdert KrF som et alternativ. For velgere som har savnet substansielle diskusjoner om verdier i en medievalgkamp som har handlet mest om taktikk, prosenter og målinger, er KrFs verdibudskap – fremmet fra et fornyet folkeparti – en kjærkommen avveksling. Partiet har vanligvis

ligget rundt åtte prosent, men går kraftig frem. Den positive oppturen og KrFs ønske om å innføre en norsk verdikommisjon bidrar til å holde kjernevelgerne på plass, mens partiet tiltrekker seg nye velgergrupper. Verdifokuset på familie gir KrF en appell som partiet tidligere ikke har vært i nærheten av. Det gamle anti-moderne motkulturpartiet KrF fremstår nå i stedet som et svært attraktivt kristendemokratisk folkeparti med bred appell, godt plassert i sentrum av det politiske landskapet.

Stortingsvalget 1997 ble Kristelig Folkepartis beste gjennom historien. Partiet fikk hele 14 prosent oppslutning, og gikk fra 13 til 25 stortingsrepresentanter, nesten en dobling. De nye verdi-velgerne ble hentet fra alle deler av landet, og KrF ble det eneste partiet ved siden av Arbeiderpartiet som vant stortingsmandat fra *alle landets 19 fylker*. Det viser gjenklangen som verdibudskapet fant over hele landet.

Etter at Jagland gikk av fikk Bondevik utnyttet sin nye oppslutning maksimalt. KrF dannet regjering sammen med Venstre og Senterpartiet, med Bondevik som statsminister. Som det største regjeringspartiet fikk KrF hele 9 statsråder. Kontantstøtten ble innført og Bondevik-regjeringen opprettet Verdikommisjonen. Uansett hva man synes om enkeltsakene: Bondevik og Svarstad Haugland viste at man kan bygge ny oppslutning på verdi-spørsmål i en norsk valgkamp.

Seieren var så fullstendig at det var overraskende at denne lærdommen ikke gjorde mer inntrykk på KrFs ekstraordinære landsmøte da de i november 2018 behandlet KrFs videre veivalg. Stikk i strid med rådene fra Bondevik og Svarstad Haugland (samt daværende partileder Hareide) valgte flertallet å gå inn i tett samarbeid med Fremskrittspartiet heller enn å utvikle en ny bred velgerplattform lik den de skapte i 1997. KrF valgte å vasse enda lengre ut i den motkulturelle kristenkonserveratismen heller enn å igjen velge fornyelse som overordnet strategi.